

LES NORMATIVES EN LES LLENGÜES LLIURES I EN LES DOMINADES. EL CAS VALENCIÀ

J. Leonardo Giménez / tècnic lingüístic de l'Ajuntament d'Alzira
Jordi Giménez Ferrer / tècnic lingüístic de l'Ajuntament de Petrer

RESUM

L'article constata que les normatives de les llengües dominades han de recórrer a mitjans diferents de les llengües que tenen el suport de l'estat (o estats) en què viuen (§1.1). Les normes elaborades durant la segona mitat del segle xx per autors valencians han tingut poc en compte que una de les condicions per a la recuperació és que siguin assumides i practicades pels valencians (§1.2). L'article comenta els intents de millorar la normativa (desplegats a partir dels noranta) i els obstacles amb què topen (§1.3). Una part de les causes que expliquen les deficiències valencianes provenen d'un elitisme desplegat en Catalunya a principis del segle xx, el qual també ha incidit negativament en el model lingüístic català (§2.1). En eixe marc, l'escrit descriu les aportacions d'un autor català, Albert Pla Nualart (§2). Els mitjans de comunicació oral són els que més han qüestionat el model, mentres que els llibres escolars han sigut més conservadors (§3.1). Recorrent al comerç, l'article observa que, a més vinculació social, més qüestionament (§3.2). El treball acaba recuperant el començament. Durant la segona mitat del segle xx, el fet d'actuar tenint poc en compte la situació sociolingüística ha generat efectes negatius en la recuperació del valencià i en la política valenciana, de manera que cal substituir el centralisme i l'elitisme pels principis lingüístics que aplicava el valencianisme durant el primer terç del segle xx, més identificat amb la societat valenciana real (§4).

PARAULES CLAU: valencià, normalització lingüística, sociolingüística, normativa lingüística, història social del valencià, valencianisme.

ABSTRACT

This paper points out that the linguistic norms of the dominated languages implement different measures from those of languages that enjoy the support of a State (§1.1). The linguistic norm of the Valencian language developed during the 20th century overlooked the fact that one of the conditions for linguistic recovery is that Valencian people assimilate the linguistic norm and adhere to it (§1.2). This paper describes the attempts to improve the linguistic norm from the 90's and the obstacles those attempts had to face (§1.3). One of the reasons that explain the Valencian deficiencies is the elitism fostered in Catalonia at the beginning of the 20th century, which also had a negative impact on the Catalan linguistic model (§2.1). Within this framework, this paper describes the contribution of the Catalan philologist and copy editor Albert Pla Nualart (§2). Broadcast media question the linguistic model, whereas textbooks are more conservative (§3.1). Appealing to business and commerce, this work points out that, the more one gets involved in society, the more one questions the linguistic model (§3.2). The study closes emphasizing the initial idea: during the second half of the 20th century, overlooking the sociolinguistic situation had a negative impact both on the recovery of the Valencian language and Valencian politics. There is therefore a need to replace centralism and elitism with the principles applied by the Valencianist movement of the first third of the 20th century, which were linked with the real Valencian society (§4).

KEY WORDS: Valencian, linguistic normalization, sociolinguistics, linguistic norm, social history of the Valencian language, valencianism.

1. EVOLUCIÓ RECENT DE LA NORMATIVA VALENCIANA

1.1. LES LLENGÜES LLIURES I LES LLENGÜES DOMINADES

És ben sabut que la normativa i el model lingüístic concrets d'un idioma no són determinants per a fer que l'ús d'eixa llengua siga normal, tant en el seu lloc natural com en la seua expansió. Si volem que un idioma disfrute de normalitat, una de les primeres condicions és que siga necessari i, sobretot, que hi haja uns poders públics (polític, administratiu, militar, econòmic) que usen eixa llengua com a vehicle d'informació, de formació i de comunicació, i també com a factor cohesionador de la societat (i dels mateixos poders). La normativa i el model lingüístic castellans dels segles passats no foren un obstacle per

a la seua imposició, assentament i expansió per una part d'Amèrica. Tampoc l'anglés (amb les seues variants i la seua ortografia desesperant) ha trobat massa entrebancs per a arribar a la condició actual d'«idioma universal». Pensem que no cal seguir posant exemples de l'afirmació que la normativa és un factor secundari en l'ús i en l'expansió geogràfica d'un idioma.

Ara bé, totes les llengües no estan en la mateixa situació sociolingüística. El cas descrit és el de les llengües assumides pels poders públics. Però el valencià fa uns quants segles que no es troba en eixa situació. Des de la recuperació de la Generalitat, el valencià torna a ser oficial formalment, però l'ús públic real és molt escàs, esmortit. En eixe marc, la normativa lingüística (i el model lingüístic en general) tenen molta més importància per una raó simple: perquè una de les condicions necessàries per a la recuperació és que els parlants s'identifiquen amb el model lingüístic que els arriba des dels mitjans de comunicació i des de l'escola. Per tant, els parlants han de reconèixer com a seua la proposta de llengua culta.

En el cas dels valencians, al costat del model lingüístic hi ha també el tema del nom de la llengua. Si lliguem eixa qüestió a les condicions socials en què viu el valencià (i, per tant, evitem el fonamentalisme), no és difícil extraure deduccions importants, com fa el document fundacional de Taula de Filologia Valenciana, (2011: §2.1, §2.2 i §2.4). Però el tema central d'este article és reflexionar sobre l'evolució de la normativa valenciana i sobre les necessitats més importants del futur immediat.

1.2. LIMITACIONS EN LA NORMATIVA LINGÜÍSTICA VALENCIANA

¿En quina situació es troba el model lingüístic valencià? Si mirem com s'ha format el valencià escrit en l'estudi citat de Taula, comprendrem l'opinió majoritària que hi ha entre els valencians: el valencià escrit que els arriba és difícil. Eixe

sentiment afavorix la inhibició a l'hora d'usar el valencià d'una manera normal fora dels àmbits familiars, sobretot en l'ús escrit i en la llengua oral pública.

És constatable que, des d'un punt de vista quantitatiu, l'ús escrit del valencià transcendix poc fora de tres àmbits: uns àmbits intel·lectuals molt conscienciats, una part de l'ensenyament i intervencions institucionals (sempre amb el corrector darrere). És cert que qualsevol llengua minoritzada en les relacions socials i en l'ús de les institucions públiques, sempre pareix difícil als parlants, amb independència que objectivament ho siga o no. L'exclusivitat que té la llengua dominant en milers d'actes i en milers de documents públics fa que les persones estiguen familiaritzades amb el seu model lingüístic.

Per contra, la mateixa marginació de la llengua dominada fa que els parlants tinguen poca vinculació amb el seu model lingüístic, de manera que el troben estrany i difícil. A més, el castellà té en la pràctica ús exclusiu en molts àmbits vitals (com ara en la informació dels productes que comprem), mentre que el valencià no en té (o són purament anecdòtics, o poc més que això).

El contrast entre les dos llengües comporta que, en la societat valenciana, el castellà és una llengua necessària. En canvi, el valencià és innecessari com a regla general. Tot plegat fa que, per als parlants, el castellà siga com un tractor amb múltiples relles, mentre que el valencià és un animal de tir i forcat: lent i una rella només. De fet, el valencià només un avantatge important sobre el castellà: ser la llengua pròpia dels valencians. Encara que eixe factor només pot pesar per a aquells que tenen un sentiment potent de valencianitat (o com a mínim significatiu).

La supeditació social del valencià al castellà és òbvia, com obvis són els efectes que la situació sociolingüística té sobre el domini de les normatives del castellà i del valencià. Però, si a la manca de poders potents i decididament fomentadors de la normalitat de la nostra llengua; si a l'aclaparadora presència del castellà en tots els àmbits i a la consegüent prescindibilitat del valencià, si a eixos dos factors afegim un model lingüístic i una normativa no assumits pels parlants, la identificació amb el model lingüístic valencià es debilita (o cau en

letargia), cosa que dificulta els seus usos públics i, per tant, entrebanca l'avanç de la desitjada normalització lingüística.

Convé insistir que el problema és purament normatiu, no és lingüístic. Hi ha un fet demostrable i constatable que evidencia que el valencià no és gens difícil, sinó que és com qualsevol altre idioma modern del nostre entorn. Eixe fet és la facilitat amb què l'aprenen els xiquets nouvinguts en els pobles menuts i mitjans, on la nostra llengua encara és necessària per a la comunicació i la integració social.

La normativa del valencià ha sigut (i és) massa complexa, amb dificultats innecessàries, poc pràctica. Hem tingut (i seguim tenint en l'ensenyament i en àmbits acadèmics i intel·lectuals) un model lingüístic massa artificiós i massa alié a la parla valenciana, massa sovint allunyat innecessàriament del valencià oral. És un valencià mutilat i ortopèdic, que genera desconfiança en els parlants corrents, ja que no el veuen com a cosa seua. Mutilat perquè exclou (i encara exclou) dels diccionaris i dels reculls lèxics «oficials» o «de referència» (fets a Catalunya la majoria) centenars i centenars de paraules i d'expressions valencianes genuïnes, tatxades d'incorrectes o marginades a la categoria de localismes o col·loquialismes. Correlativament amb la mutilació, el valencià escrit de què parlem és ortopèdic, ja que l'amputació era (i és) és substituïda per paraules i expressions estranyes a la parla viva i natural.

Qualsevol docent valencià que mire quina és l'assimilació i l'ús de les normes que els llibres ensenyen als alumnes sap que hi ha normes inadequades. Si algú vol dades objectives, pot mirar l'anàlisi que Abelard Saragossà (e.p.: §5 i §6) fa de la part gramatical d'un llibre destinat als alumnes de segon de batxillerat. El resultat és que el model lingüístic valencià és poc funcional per a una normalització lingüística en un marc social desfavorable, desproveït dels principals mitjans normalitzadors (l'adhesió clara, efectiva i constant dels poders públics).

Davant d'eixa situació, no val argumentar que altres llengües tenen ortografies o gramàtiques igual o més complexes. No podem considerar les llengües

fora del marc social a on viuen, error fonamentaliste que hi ha qui practica per ací i per allà. L'anglés o el francés no tenen el problema afegit de la minorització i de ser llengües innecessàries en la seua societat.

1.3. INTENTS DE MILLORAR EL MODEL LINGÜÍSTIC VALENCIÀ DURANT ELS 90

La restitució del valencià a l'escola va mostrar la inaplicabilitat del model dels llibres publicats en valencià en els setanta. Polanco (1984) va tractar les anomalies d'aquell model en un article tan important com ignorat. A partir de constatar la inadequació, s'han produït millores des de principis dels 90 del segle passat. Així, el SALT i el *Diccionari valencià* de la Generalitat Valenciana i de l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana (dirigit per Josep Lacreu) han fet moltes incorporacions lèxiques i han revisat tímidament la normativa.

En la creació de la RTVV també es va considerar, creiem que encertadament, que el model dels llibres dels setanta no era aplicable ni tan sols als informatius. Per a elaborar un model lingüístic de la televisió valenciana, els responsables de Canal 9 no varen recórrer a l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, sinó a un mestre i a un sociolingüiste que no formava part d'eixa institució, Toni Mollà. La seua proposta (publicada en 1990) i la veu de Xelo Miralles aconseguiren un model versemblant i atractiu. La satisfacció que sentíem milers de valencianistes va ser enorme.

Això no obstant, el fet de considerar poc que les normes han de ser assumides i practicades en la comunicació pública va facilitar que una part dels professors universitaris i dels escriptors reaccionara d'una manera poc coherent: varen decidir que les propostes de Mollà no eren una millora del model lingüístic valencià a fi que fóra assumit i practicat. En compte d'una adequació a la realitat sociolingüística, les propostes de Mollà serien «concessions». Una

de les conseqüències d'aquella reacció essencialista va ser negar-se a escriure els demostratius simples, que el valencianisme de la República usava regularment, com comprovareu si mireu les citacions generoses de Colomer (2007). En la mateixa línia de Mollà, però amb unes passes més, vam tindre la realista «llista Fabregat», sobre la qual es va fer molta demagògia.

Mentrestant, anava produint-se una recuperació d'autors i obres considerats «regionalistes» en els seixanta i els setanta, com ara els escriptors valencians de la Renaixença o la *Gramàtica valenciana* de Sanchis Guarner (1950). També era més escoltat l'impagable Ferrer Pastor i l'excel·lent *Diccionari català-valencià-balear*. Alhora, anaven apareixent treballs argumentats i fonamentats de Lluís B. Polanco, Emili Casanova, Vicent Pascual, Jordi Colomina, Josep Lacreu, Abelard Saragossà, Garcia Perales i altres.

La base comuna dels autors citats era la convicció que la normativa dels setanta no responia a les necessitats d'una normalització moderna. Necessitàvem un model lingüístic valencià apte per a tots els parlants (i no sols per a «minories selectes»). Amb el treball primerenc de Polanco (1984) i el posterior de Mollà (1990), podem considerar que havia començat el trànsit des de l'elitisme cap a la democratització de la normativa lingüística valenciana.

Convé notar que tot eixe camí dels noranta ha possibilitat que la creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (2001) pugua tindre un programa de servei al valencià i a la societat valenciana. Un programa que hauria de materialitzar l'objectiu de seguir abandonant l'elitisme i aconseguir un model lingüístic valencià identificador, assimilable i practicable per a la immensa majoria de valencians, de manera que siga útil i eficaç en la recuperació del valencià en tots els usos.

2. LES LIMITACIONS TAMBÉ AFECTEN CATALUNYA

2.1. UN «MODEL D'ESTÀNDARDS AUTÒNOMS»

Si els lectors consulten una secció del treball citat de Taula («La llengua culta de Catalunya durant el segle xx»), trobaran com al llarg del segle xx ha avançat en Catalunya una concepció elitista. També voran de quina manera Coromines, Sanchis Guarner i Moll intentaren coordinar-se per a apartar la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans del control de Ramon Aramon. En el mateix treball, trobaran que l'artificiositat i la separació entre la llengua escrita i la llengua oral pública ha fet que l'escriptor català Quim Monzó reescriguera tota la seua obra (2007) per a apartar-la del «català postnoucentista» i aconseguir una llengua que s'entenga llegint-la en veu alta (Taula 2011: §1.7).

Eixe és el marc normatiu en què treballa Albert Pla Nualart. Llicenciat en filologia anglesa, ha sigut durant 25 anys corrector del diari *Avui*, i també cap d'edició d'eixe diari. Actualment, fa les funcions dites en el diari *Ara*. Prèviament, també havia sigut professor de cursos de correcció. Com podem comprovar, és un professional de la llengua de dilatada carrera, que va publicar en el 2010 el llibre *Això del català. Podem fer-ho més fàcil?*, prologat per Joan Solà. A més d'uns quants treballs llargs, conté les famoses «terrassetes» de l'*Avui*.

Pla Nualart fa una crítica molt ben fonamentada a una bona quantitat d'aspectes de la normativa. A partir de les seues anàlisis, propugna una reforma «a l'abast de l'usuari mitjà». En el camp de les relacions entre els parlars balears, els valencians i els catalans, defén un «model d'estàndards autònoms que s'auto-regula i s'adequa a l'audiència a qui es dirigeix». La seua proposta ve a coincidir (i a fer-li costat, almenys teòricament) amb el camí que està recorrent l'AVL (i també amb les modificacions introduïdes en els diccionaris SALT). En definitiva, la proposta de Pla Nualart dóna la raó als qui defenem, en la teoria i en

la pràctica, que els valencians necessitem un model lingüístic valencià identificador, assimilable i practicable en la comunicació pública.

A més de buscar unes normes per a «l'usuari mitjà», Pla Nualart proposa que el català deu evitar aquelles normes que són incoherents com a conseqüència de mesclar sistemes diferents per a crear un model «composicional», associat a la idea de Països Catalans. A banda d'observar les incoherències internes, Pla Nualart també apunta que el model «composicional» és inviable perquè «el català no té la força política que permetria imposar un estàndard» a tot el nostre àmbit lingüístic. Afegix que porta a la frustració «voler fer una normativa per al conjunt dels territoris de parla catalana sense tenir prou poder polític per imposar-la».

En contra dels qui postulen que el model lingüístic no és important, Pla Nualart afirma que eixa postura equival a vore el bosc però no els arbres que formen el bosc. El bosc o llengua nostra té diverses varietats d'arbres o variants lingüístiques; i també hi han diversos propietaris o pobles. En conseqüència, els tractaments fertilitzants i fitosanitaris o pautes normatives també han de ser diversos i adequats d'acord amb cada varietat o variant.

2.2. UNA PROFECIA SOBRE ELS AUTOCINES

Com que Pla Nualart és ben català (i català que exercix), i a la vista que és un perfecte coneixedor de la normativa i del gremi de la correcció i de la comunicació resultarà que no podrà posar-li ningú l'anatema i l'estigma de secessionista ni d'adalil del neoblaverisme, cosa que sí que ens passa als quiensem com ell però som valencians, encara que defenguem l'evidència indiscutible de la unitat de la llengua, però des de la diversitat i d'una manera integradora, com la gramàtica de Sanchis Guarner.

L'Institut d'Estudis Catalans, concretament la seua Secció Filològica (que seria exemple de *rigorositat i precisió lingüística* segons alguns), és el centre de

les crítiques de Pla Nualart. L'autor barceloní li retrau, entre altres coses, el seu tancament i inflexibilitat davant de la realitat canviant de la parla viva real. «La realitat és que [la Secció Filològica] actua molt més com un contrapés que no pas com un motor en l'actualització de la norma», opina Pla Nualart.

Conta un fet representatiu de la *rigorositat i precisió*. Quan s'estilaven els autocines fa uns quants anys, el cap de correcció de l'*Avui* (aleshores el senyor Fortuny) va fer una consulta a l'IEC en què demanava com es podrien anomenar els cinemes a l'aire lliure en «grans esplanades on la gent veia les pel·lícules des del cotxe», ja que «trojava aberrant» el nom *autocine*, com també li repugnava *autoescola* i ho canviava per *escola de conducció*. La contestació de l'Institut va ser antològica. Va optar per «no dir-ne de cap manera. Més exactament deien (els doctes filòlegs): 'Cal esperar que el fenomen desaparegui'».

Això és una autèntica profecia, una visió de futur extraordinària, perquè ara «d'autocines se'n veuen ben pocs» (encara que la majoria de parlants coneixen el nom *autocine*). Estem davant d'un bon exemple de fonamentalisme, de separar la llengua i els parlants. En conseqüència, per molt que haja aparegut una realitat nova (els autocines), es decidix actuar com si no existira. És a dir, si la realitat contradiu la llei o la norma, no s'ha d'adaptar la norma, sinó abolir la realitat, o procurar-ne l'abolició. Això no és ciència, és dogma.

Nosaltres en contarem un altre, de succeït, més actual. Fa uns pocs anys, quan els membres més aperturistes de la Secció Filològica de l'IEC proposaven l'admissió del vocable *quiròfan*, s'hi oposava l'acadèmic Joan Bastardas, erudit d'inqüestionable autoritat i respectabilitat. L'home, major i de salut delicada, ja no podia assistir regularment a les reunions de la secció; però, cada vegada que en la convocatòria de la reunió figurava el maleït *barbarisme*, ell sí que hi acudia, per a impedir-ne l'aprovació, i gràcies a la seua malmesa salut i a la respectabilitat i solvència acadèmica, que sens dubte tenia, ho aconseguia. Fins que va finir i tot seguit la Secció va aprovar l'admissió de *quiròfan*, encara que no ho van publicar. Tenim, per tant, que la visita de la parca a un acadèmic o

la seua existència en este món, és una variable entre els criteris que compten en l'IEC a l'hora de decidir sobre la catalanitat d'un nom.

2.3. «PUNTS DE LA NORMATIVA QUE CAL REVISAR»

En l'apartat «Punts de la normativa que cal revisar», Pla Nualart analitza alguns dels preceptes per a demostrar que cal modificar-los. Entre eixos punts, destaca l'eliminació de la proposta fabriana de distinció de *per* i *per a*, els pronoms febles, l'ús del *lo* abstractiu, el canvi i caiguda de preposicions, i el relatiu compost.

Pel que respecta al *lo* neutre, Pla Nualart li dedica dos treballs: «El 'lo' neutre: un més que dubtós castellanisme» i una de les terrassetes («Lo' necessari»). Es manifesta contrari a la proscripció i a favor del seu ús, almenys i «d'entrada» en l'estil directe i en els registres informals. Cita, en defensa del *lo*, una reflexió de Francesc de Borja Moll, un impagable article de Mar Batlle (2000) i l'ús que fa Quim Monzó en l'estil indirecte (podríem citar també a Ferran Torrent). I, sobretot, invoca la tradició, la realitat i la naturalitat.

Amb un to d'humor i raonaments ben sòlids, desfà els arguments de la prohibició del *lo*, establida des d'un fonamentalisme fora de la realitat que posa la ideologia per davant dels parlants i de les estructures de la llengua. Mirem la seua conclusió: «El *lo* neutre és avui una realitat en tots els dialectes, inclòs l'alguerés, però és sobretot una necessitat estructural per al parlant, que no en sap prescindir».

¿Com ha pogut ser possible, opinem alguns, que un vocable que es pronuncia i s'escriu com en l'època de Joanot Martorell, que no ha deixat d'usar-se al llarg del temps, que es ara ben viu en tots els territoris de la nostra llengua, i que l'únic que ha fet ha sigut *especialitzar-se* en una altra funció, siga incorrecte o arcaic? És curiós que un monosíl·lab que forma part del títol de l'obra més important i emblemàtica de la nostra literatura, encara que haja mudat de

funció gramatical, sofrisca els rigors de la «il·legalitat». Com la patien els partits i els sindicats democràtics en el franquisme (que n'hi havia, encara que no apareixien ni en el NO-DO ni en el BOE).

En el punt en què ens trobem, convé citar una deducció que fa Saragossà estudiant com s'ensenya el valencià. Nota que hi ha una consciència molt escassa de les diferències profundes que tenim amb el castellà en el lèxic bàsic (*finestra / ventana* i mil més), en el lèxic gramatical, en la flexió, en la fonètica i en la sintaxi (cosa que exemplifica abundantment, Saragossà e.p.: §2). I bé, eixa falta de consciència ha fet buscar diferències amb el castellà a on no n'hi ha (com en *Fes lo possible per vindre demà*). Saragossà també nota la lleugeresa amb què alguns han afirmat, sense proves, que tal o tal coincidència amb el castellà seria un castellanisme, cosa que ens separa de la llengua viva i complica negativament la normativa. De fet, fonamentant-se en treballs d'autors catalans el lingüista valencià indica que l'anomenat «canvi de preposició» (no seria *consistix en canviar les rodes*, sinó *consistix a canviar les rodes*) no existix en els parlars catalans i demostra que eixa actuació és pròpia del francès.

Pel que fa a l'ortografia, Pla Nualart diu, citant a Solà, que «és evident que hi ha petites reformes que facilitarien la correcció» i posa alguns exemples, com ara la simplificació de l'ús de la dièresi, encara que sense concretar-la. I, apuntem nosaltres, ¿quin sentit té la dièresi en aplecs de vocal més *i* quan la *i* no és tònica, com en *arruïnar*, *fluïdesa*, *oïdor*, *suïcidi* i tantes altres? Pla Nualart també esmenta, encara que molt de passada, la ele geminada quan critica la norma de l'IEC que considera 'no recomanable', «per tant 'incorrecte', pronunciar una sola *ela* a *col·legi*, *novel·la* i *il·lustre*», «contra l'evidència que en la majoria d'aquestes paraules la llengua espontània de la immensa majoria de parlants ja fa uns quants segles que no gemina».

L'AVL, oberta a reflectir en la norma la parla natural i real, fa una passa dins de la realitat i sí que considera normatiu la pronunciació simple de la *l·l*. Però, de tota manera, ¿quin sentit té mantindre normativament més de 1.600

vocables amb ele geminada quan fa segles que ningú la pronuncia geminada? I les que seguim pronunciant geminades, ací, s'escriuen amb la grafia *tl*, com *ametla*, *guatla*, *motle*, *vetla* i derivats. El problema va tornant-se més gros a causa d'introduir noms científics i neologismes amb una grafia que representa un so que, en eixos noms, no ha pronunciat mai ningú. En definitiva, ¿quin sentit té mantindre una norma que crea una enorme inseguretad en l'usuari?

Hauria sigut molt positiu que Pla Nualart tinguera més en compte el valencià. Així, la norma de *per* i *per a* és problemàtica en els parlars que han reduït *per a*, *com a* i *fins a a per*, *com* i *fins* (com observa Saragossà). Però, en valencià, caldria escriure eixes paraules tal com les usem en la llengua viva. També hauria convingut que esmentara les admissions de l'AVL, les modificacions dels diccionaris del SALT i les propostes d'un bon grapat de filòlegs i lingüistes valencians com Polanco, Casanova, Colomina, Saragossà, Reig, Garcia Perales i altres).

Per cert, recomanaria als qui no combreguen amb la idea que en el País Valencià l'última possible bona notícia es va produir el 24 d'abril de 1707 (feliç expressió del professor Boira) que lligen la «terrasseta» «Carta als reis mags del català», inclosa en el llibre de Pla Nualart. Pot fer-los pujar l'autoestima com a valencians.

3. MIRANT CAP AL FUTUR: ESCOLA, EDITORS I COMERÇ

3.1. COM ACÍ: DISCREPÀNCIA ENTRE LA TV3 I L'ESCOLA CATALANA

En el capítol «El català a l'ensenyament», Pla Nualart constata la discrepància entre el model de l'escola i el dels mitjans de comunicació. Diu: «El model de l'escola, molt més obediènt i disciplinat pel que fa a la normativa, ha actuat de contrapés al notable esforç que s'ha fet en els mitjans per eliminar-ne l'artificiositat, per flexibilitzar-la».

L'autor català hauria pogut notar que hi ha la mateixa realitat en la societat valenciana: les televisions valencianes (totes: Canal 9, les comarcals i les locals, més InfoTV) s'han esforçat per arribar a un model aplicable a l'oralitat pública; en canvi, l'escola no ha seguit eixe camí. Ja hem comentat com les millores de Mollà (1990) eren considerades com a «concessions». A més, ací hem tingut un agreujant: en sectors de l'ensenyança i de la producció editorial, hi ha un boicot permanent i contumaç a assumir el model i la normativa que emana de l'autoritat lingüística valenciana, perquè molt del lèxic, formes, estructures i expressions aprovats per l'AVL (o incorporats als diccionaris SALT), continuen considerant-se com a «faltes» en el sistema d'ensenyament, tant en els llibres escolars i en els universitaris com en els que es fan servir en els cursos de reciclatge.

Posem-ne exemples: *apegar*, *assentar-se*, *barco*, *col·lisionar*, *este* (i flexió), *peluqueria*, *peçó*, *vore* (i el futur i el condicional), *vullc/vullga* i moltes més d'eixe estil. Paraules i formes ben valencianes i genuïnes són considerades incorrectes o particularismes no mereixedores de cap consideració culta. Ni la preposició *a* davant de complement directe de nom de persona (que és clàssica, com observava Josep Giner i postulava Ferrer Pastor, ni el futur quan té valor de probabilitat (que és clàssic i que la GNV 2006 ha incorporat), ni el *deure* ètic (*Deus fer això*, clàssic i popular), ni res que amplie o complemente allò que disposa el Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans o documentació afí. L'actuació recorda la dels guardians de les essències davant de les (seues) escriptures sagrades.

En el cas de Catalunya, els ensenyants encara poden adduir que segueixen l'«obediència» de l'IEC, l'autoritat lingüística catalana, però ací ¿a qui es deu «obediència»? ¿A l'IEC i als seus vicariats? Per cert, quina manera més absurda d'encabotar-se a no solucionar el problema del nom, quan l'AVL i molts ajuntaments en les seues convocatòries específiques ho solucionen perfectament. «Pleitos tengas, aunque los ganes», que va dir la gitana. Això no obstant, la universitat vinga donar munició als contraris a l'ús i divulgació del valencià.

Entre els valencians, tant en l'ensenyament com en els llibres per al reciclatge d'adults continua usant-se un model poc diferent d'aquell dels anys setanta. És un híbrid, ni carn ni peix, resultat del valencià mutilat i ortopèdic. Encara que els seus usuaris l'anomenen «convergent», convergix ben poc perquè els valencians no s'hi identifiquen i perquè no hi ha reciprocitat en l'altra part que hauria de convergir. Provoca unes actituds i sentiments en els aprenents adults i en els pares de l'alumnat que van des de l'acatament resignat i escèptic a la irritació, passant per la indiferència o un entusiasme escàs. I la majoria dels discents, a aprendre el que diuen els llibres, perquè l'assignatura s'ha d'aprovar..

Enfront d'una situació tan poc positiva, els mitjans de comunicació busquen un model més natural i realiste, tant ací (poquets, és ben sabut) com a Catalunya, i supose que a les Illes i a Andorra (per cert, l'únic territori del món on la nostra llengua és l'única oficial). I és que els mitjans de comunicació depenen de l'audiència i de les vendes: de l'adhesió de la gent, de la realitat. Com hem dit al principi, l'adhesió dels parlants és fonamental per tal que una llengua marginada es recupere. Animem els docents i els editors a consultar els llibres d'estil dels mitjans de comunicació, que faciliten la reflexió sobre quin és el millor camí per a trobar un model lingüístic identificador, assimilable i practicable. Convé destacar, en eixe camí, la proposta realista, innovadora i detergent que va fer el *Llibre d'Estil del Diari de Barcelona* i que, en part, segueix l'*ÉsAdir*

3.2. SOBRE EL VALENCIÀ EN EL COMERÇ

Les reflexions sobre el mitjans de comunicació i la necessitat d'adhesió social convida a mirar què està passant en la normalització dels noms dels comerços. Si ens passegem per les poblacions valencianes i mirem, trobarem que, en la poca retolació o publicitat de comerços i indústries que tenim ací (a pesar que tots els anys la Conselleria trau una convocatòria de subvencions), podem vore

en alguns rètols paraules com *subministres*, *colmenes*, *mantelleria*, *mantos*, *peluqueria*, *salxitxes*, *tamany*, *trages*, *toldos*, *tuberies*, etc. En qüestió de comunicació per a vendre, poca broma. Els experiments amb llimonada, per a qui pentina gats; i els apostolats per a les missions.

Els noms dels comerços ens dona una certa idea d'una part del lèxic real (incorrecte o secundari per a visions integristes, però quasi tot admés per l'AVL). Un lèxic que hem de tindre en compte si volem arribar al resultat que el valencià viu i el model lingüístic valencià siguen carn i unglà, i mai gat i gos. Ara i ací, atrevir-se a posar els noms referits en els rètols dels comerços és normalització lingüística. En canvi, no té res de normalització lingüística que una xiqueta de sisè de primària no s'atrevisca a posar en una redacció *barco*, *disfrutar*, *lladrits*, *quarto de bany*, *tapó*, *tio* o *ahir*; o la forma *vullc*; o l'oració *Vam vore a Joana pujant a la nòria*; o *Devem cuidar el medi ambient*. I la xiqueta no s'atreix a escriure això perquè el mestre o el llibre ho donen com a incorrecte o no adequat.

En descàrrec dels ensenyants, cal dir que tampoc hi ha una política decidida per part de la Conselleria d'Educació d'informar-los i de dotar-los dels recursos pertinents per a aplicar curricularment les modificacions normatives aprovades per l'AVL o incloses en els diccionaris SALT. També seria positiu que els sindicats d'ensenyants (STE, CCOO, UGT, CGT) s'involucraren més en la renovació de l'ensenyament del valencià. Des de l'any 2009, Taula de Filologia Valenciana fa cada any una «Jornada sobre el valencià. Pedagogia (llengua i literatura), ús social i normativa», que repercuteix en la revista anual *Aula de Lletres Valencianes* (primer any: 2011). La Jornada ja ha tingut el suport d'Escola Valenciana, però li falten encara els sindicats obrers. El resultat de les absències descrites és seguir unes inèrcies paralitzants. Hem d'aconseguir que l'escola valenciana siga més volguda pels pares i pels alumnes, i amb més alegria. Si els docents, els alumnes i els pares també són carn i unglà, la normalització lingüística de la societat valenciana pot guanyar molt.

4. CONCLUSIONS

El model lingüístic que l'administració de la Generalitat i l'escola valenciana varen adoptar en la transició procedix d'un ideal de model de llengua únic per a les Illes Balears, València i Catalunya. Eixe model es va gestar a Catalunya en el primer terç del segle xx, per bé que entre els valencians ha repercutit en la segona mitat del segle xx. El model lingüístic únic (molt centraliste) està vinculat a un projecte ideològic i polític que ha tingut una adhesió ínfima entre els valencians. Eixa ideologia no ha tingut cap representant en les Corts valencianes, i és pràcticament absent dels ajuntaments. El panorama és poc diferent en les Illes Balears.

En eixe marc, Pla Nualart ha fet una observació que hauria d'haver sigut una evidència per a tots: en un àmbit geogràfic, no pot haver un model únic si no hi ha un poder polític únic. Eixa realitat també apareix en les llengües sense problemes de supeditació (a pesar que tenen prou més avantatges). Així, no hi ha un model lingüístic únic per a tots els estats del castellà, ni per als de l'anglès. Al contrari, hi ha molts models de castellà i d'anglès: tants com estats que no volen viure supeditats a una força externa.

Els fets descrits han permés a Pla Nualart fer una altra deducció, que també hauria d'haver sigut una obvietat per a tots: impulsar un model lingüístic únic per a balears, per a valencians i per a catalans pensant promoure un poder polític únic és com «posar el carro davant dels bous». Posició ideal per a no moure mai ni el carro ni els bous (o per a anar arrere).

La conseqüència que les deduccions anteriors tenen sobre el futur és clara. Els balears, els valencians i els catalans hem de buscar un model lingüístic adequat per a la realitat de cada territori dels que componen la llengua comuna, de tal manera que els parlants es puguen sentir identificats amb la proposta que els arriba, que la puguen sentir com a pròpia, que l'assimilen i que l'usen. En eixe marc, les institucions normativitzadores i els professionals de la llengua

hem de buscar la coordinació entre els balears, els valencians i els catalans, cosa que cal aconseguir amb criteris clars i amb arguments convincents.

D'altra banda, els objectius exposats no tenen res de nous: són els que va practicar el valencianisme d'una manera ben majoritària des de Teodor Llorente fins a 1939. El patriarca de la Renaixença no solament predicava la coordinació lingüística dels balears, dels valencians i dels catalans: també la practicava. Però eixa necessitat no li llevava treballar pel primer objectiu: trobar un model lingüístic identificador com a valencians. I ho va aconseguir tant, que els seus poemes segueixen sonant naturals al cap de més d'un segle d'haver sigut escrits, a pesar de les evolucions lingüístiques que s'han produït en valencià. Els ideals lingüístics de Llorente eren comuns entre els valencians i entre els catalans.

Per una altra banda, no cal dir que, en eixe camí, hem d'evitar la subordinació i la servitud a projectes i institucions aliens al sentiment dels valencians. L'AVL és com la proposta de Mollà (1990): no és una «concessió», sinó una *necessitat*. No cal dir que tots reconeixem al món universitari, a l'ensenyament i als bons escriptors la impagable tasca que han fet pel redreçament cultural i lingüístic d'este País, però també els hauríem de demanar que reflexionen sobre quin model lingüístic pot assolir un objectiu bàsic: que siga assumit, assimilat i practicat per la majoria de la societat valenciana. El valencianisme ha de lluitar per aturar la creixent interrupció de la transmissió generacional i per aconseguir una gradual revernaculització. Però difícilment podrà aconseguir-ho si no hi ha una competència normativa general per a poder usar la llengua en tots els àmbits i registres. No es pot normalitzar una llengua minoritzada amb un model lingüístic percebut com a molt més difícil que el de l'idioma que la minoritza. L'ús públic del valencià no avançarà d'una forma decidida si qui escriu necessita tindre el diccionari al costat i si els documents han de passar pel corrector abans de ser públics. Una llengua amb un model i una normativa d'eixes característiques és un idioma que no pot aspirar a la normalització, i més en una realitat sociopolítica com la nostra.

És per tot això que l'Acadèmia Valenciana de la Llengua deu consolidar la labor que ja té feta, deu seguir revisant la normativa i deu difondre molt més el model que proposa. En la difusió, deu actuar igual l'Àrea de Política Lingüística de la Generalitat Valenciana. Han de ser conscients que hi ha una necessitat del poble valencià. I també han de ser conscients que és necessari que hi haja una comunicació fluïda i en igualtat amb les institucions lingüístiques catalanes, les balears i les andorranes, perquè eixa relació farà guanyar als quatre pobles i al conjunt de la llengua.

BIBLIOGRAFIA

- BATLLE, Mar (2000): «A propòsit de l'article neutre», *Llengua i literatura* II.
- CASANOVA, Emili (1990): «Elements per a una proposta lexicà», dins Ferrando, A. (ed.), *La llengua als mitjans de comunicació*, Universitat de València – IIFV, València, 1990, pp. 101-147.
- COLOMER, Agustí (2007): *Temps d'acció. Acció Nacionalista Valenciana (1933-1936)*. València, Ed. Denes.
- COLOMINA, Jordi (1991): *El valencià de la Marina Baixa*. València, Generalitat Valenciana, Conselleria de Cultura Educació i Ciència.
- DCVB = A.M. ALCOVER i F.B. MOLL (1926-1968): *Diccionari Català-Valencià-Balear*. Palma de Mallorca, Ed. Moll, 10 vols.
- DGLC = P. FABRA (1932): *Diccionari General de la Llengua Catalana*. Barcelona, Edhasa.
- Diccionari de sinònims, antònims i idees afins* (2007). Alzira, Ed. Bromera.
- Diccionari valencià* (1995), Generalitat Valenciana, Conselleria d'Educació, Cultura i Esport. Alzira, Bromera.
- DIEC = Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans (1995): *Diccionari de la Llengua Catalana*. Barcelona/Palma/València. Edicions 62. Segona edició, 2007.

- DOMENECH, J. L – GARCIA PERALES V. F. – BUCHON, J. C. – BOSCH J. I. i CASTELLANO, E. (2002): *Diccionari bàsic de la comunicació*. València, Nau Llibres.
- És a dir* (<http://esadir.cat>), Corporacio Catalana de Mitjans Audiovisuals.
- FERRER PASTOR, Francesc (1956): [Diccionari de la rima] *Diccionari valencià ordenat alfabèticament per a servir de 'Diccionari de la rima'*. Amb la col·laboració de Josep Giner. València, Frederic Domènech.
- (2001): *Diccionari general*. Paiporta, Denes.
- GARCIA PERALES, Vicent Ferran: (2006): «Criteris d'ús de la llengua en els mitjans de comunicació en valencià», dins *Jornada sobre propostes d'estil en l'àmbit de la comunicació pública, organitzada per l'Acadèmia Valenciana de la Llengua*, València, 2006.
- GCC (2002): *Gramàtica del català contemporani* (dirigida per Joan Solà, Maria Rosa Lloret, Joan Mascaró i Manuel Pérez Saldanya). Barcelona, Empúries. Tres volums.
- GINER, Josep (1998): *Obra filològica (1931-1991)*. Estudi preliminar, edició crítica a cura d'Antoni Ferrando, amb la col·laboració de Santi Cortés. València, *Gramàtica del català contemporani* ° GCC
- GNV (2006): *Gramàtica normativa valenciana*, de Acadèmia Valenciana de la Llengua. València.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1999): *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana. I Fonètica*. Barcelona.
- LACREU, Josep (2008): *Manual d'ús de l'estàndard oral*. València, Universitat de València, 8a ed..
- Llibre d'estil del Diari de Barcelona* (1987). Barcelona, Editorial Empuries.
- MOLLÀ, Toni (1990): *La llengua dels mitjans de comunicació*. Alzira, Edicions Bromera.
- PLA NUALART, Albert (2010): *Això del català: podem fer-ho més fàcil?* Barcelona, Columna.

- POLANCO, Lluís B. (1984): «La normativa al País Valencià. Problemàtica i perspectives», *Problemàtica de la normativa del català. Actes de les Primeres Jornades d'estudi de la llengua normativa*, 1983. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 107-146.
- REIG, S. Eugeni (2005): *Valencià en perill d'extinció*, 2a edició, València.
- RUAIX, Josep (1996): *Diccionari auxiliar*, Moia, Barcelona.
- (1996): *Punts conflictius del català*, Barcanova, Barcelona.
- (1994-1995): *Observacions crítiques i practiques sobre el català d'avui*, 2 vols., Moia.
- SALT: [HTTPS://SALT.GVA.ES/SALTDICS/](https://salt.gva.es/saltdics/), Generalitat Valenciana, Conselleria d'Educació, Cultura i Esport.
- SANCHIS GUARNER, Manuel (1950): *Gramàtica valenciana*. València, Torre. N'hi ha una reedició facsímil de 1993, Barcelona, Alta Fulla, amb un estudi preliminar d'Antoni Ferrando.
- SARAGOSSÀ, Abelard (1997): *Criteris de la normativa. L'ortografia contemporània. Uns quants problemes actuals*. València, Ed. Saó i Diputació de Tarragona.
- (1998): *Passat, present i futur de les Normes Ortogràfiques de Castelló (1932). Dades i reflexions per a una valencianització de la nostra societat*, València, Saó.
- (2000): *El valencià del futur. Una contribució ideològica*. Benicarló, Alambor. Segona edició (revisada i augmentada), 2002.
- (2003): *Gramàtica valenciana raonada i popular. Els fonaments*. Gandia, CEIC Alfons el Vell. Cite per la segona edició (revisada i augmentada), València, Tabarca Llibres, 2005.
- (2003b): «La concepció gramatical general d'Amengual
- (2007): *Reivindicació del valencià. Una contribució*. València, Tabarca Llibres.
- (e. p.): *¿Com convé ensenyar el valencià? Una contribució lingüística*.
- TAULA DE FILOLOGIA VALENCIANA (2011): «El valencià modern. Antecedents, formació, assoliments, propostes de millora i aplicacions socials», *Aula de Lletres Valencianes* 1, p. 25.82.

